

7. Metod prenosi poruku: iskustveno učenje u obrazovanju za demokratiju i ljudska prava

7.1 Nedostaci tradicionalnog odgoja i obrazovanja građanstva

U tradicionalnom nastavnom procesu usmjerenom na prijenos odgojno-obrazovnih sadržaja, odgoj i obrazovanje građanstva se zasnivao na pružanju činjenica i informacija učenicima o institucionalnom okviru njihove zemlje. Sadržaj je bio više-manje „bezvremenski” i mogao se podučavati i testirati sistematično. Sa stajališta učenika, međutim, postojala je mala razlika između pamćenja činjenica o parlamentu ili o različitim vrstama slatkovodnih riba – „naučeno” za test danas, zaboravljeno sutra. Takav pristup nastave doprinosi vrlo malo odgoju i obrazovanju građana u zajednicama utemeljenim na demokratiji i ljudskim pravima.

7.2 Nastavni proces kroz i za demokratiju i ljudska prava zahtijeva aktivno učenje

Kroz obrazovanje za demokratiju i ljudska prava, informacije o političkom sistemu zemlje imaju svrhu – one učenicima omogućavaju da u njemu učestvuju (učenje „za” demokratiju i ljudska prava). Međutim, politička participacija zahtijeva obuku i iskustvo. Stoga kroz obrazovanje za demokratiju i ljudska prava, već sam metod mora prenositi poruku. Učenje „o” demokratiji i ljudskim pravima mora imati oslonac u načinu na koji učenici uče – učenjem „kroz” demokratiju i ljudska prava. Učenici trebaju okolinu za učenje koja podržava interaktivno, konstruktivističko učenje i uvježbavanje sposobnosti. Ukratko, moraju biti aktivni i interaktivni – nastavnici im dakle moraju omogućiti da djeluju i međusobno komuniciraju.

7.3 Zadaci – Učilo kojim nastavnik podržava aktivno učenje

S gledišta nastavnika, pažljivo osmišljeni zadaci glavna su učila za podržavanje aktivnog procesa učenja. Oblikujući ili prilagođavajući nastavne zadatke, nastavnik uzima u obzir sve glavne aspekte učenja i nastavnog procesa: strukturu sadržaja i ciljeve učenja, početne nivoe postignuća, razumijevanja i vještina učenika, nastavne mogućnosti, medije i radnu atmosferu u učionici.

Proces učenja kroz obrazovanje za demokratiju i ljudska prava, je u osnovi organizovan kao iskustveno učenje koje se bazira na zadacima. Priručnici II-VI nude velik broj prikaza i opisa iskustvenog učenja – oblikovanih u nastavne jedinice sastavljene od četiri lekcije kako bi se omogućilo realno planiranje. Iskustveno učenje spada u tri osnovne kategorije: simulaciju stvarnosti, istraživanje stvarnosti i stvaranje. U tabeli koja slijedi ponuđeno je nekoliko primjera za ove kategorije.

Iskustveno učenje		
Simulacija stvarnosti u razredu	Istraživanje i aktivno djelovanje u situacijama iz stvarnog života	Stvaranje
Igranje uloga	Intervjuisanje stručnjaka	Prezentacija
Igre donošenja uloga	Ulični intervjui	Radni list
Igranje igre „Crvena kraljica jen' dva tri”	Ankete i istraživanja	Poster
Konferencije	Pripravništvo	Letak
Talk showovi	Praćenje radnog procesa iz sjene (tzv. <i>Job shadowing</i>)	Zidne novine
Debate	Studije slučaja	Video ili muzički isječak
Saslušanja	učestvovanje u upravljanju škole	Prezentacija internetske stranice
Tribunali	učestvovanje u planiranju lekcija	Izveštaj: vijesti sedmice
		Izložbe
		Portfoliji
Razvijanje vještina		

7.4 Iskustveno učenje je problemsko učenje

Iskustvo je pokazalo da učenici u velikoj mjeri poštuju slobodu koju uživaju u takvim situacijama, kao i povjerenje nastavnika u njih da će vrijeme iskoristiti učinkovito. Učenici uče kako preuzeti odgovornost samo ako im je data sloboda da to i čine. Rizik neuspjeha uvijek je prisutan – no, bez rizika nema napretka. Štaviše, učenici mogu postići rezultate koji su ispod očekivanja nastavnika, no nastavnik stiže vrijedan uvid u nivo razvoja sposobnosti učenika kao i u njihove potrebe za daljnje učenje. Proces učenja važan je koliko i sam rezultat.

U iskustvenom učenju, učenici se suočavaju s problemima – ne samo onim koji su povezani sa sadržajem i temom, već i problemima organizacije vlastitog rada. Moraju ih postati svjesni, a potom sami pronaći rješenje. Zbog izazova rješavanja problema, svaki oblik iskustvenog učenja nudi bogat potencijal za treniranje vještina, na primjer upravljanje vremenom, planiranje rada, saradivanje u timovima, pribavljanje materijala i odabir informacija, pronalazak i korištenje učila, itd. Iskustveno učenje je fleksibilno jer učenici zadatak mogu prilagoditi svojim sposobnostima.

7.5 Uloga nastavnika u nastavnim jedinkama iskustvenog učenja

Iskustveno učenje blisko je životu odraslih – svi se moramo snalaziti bez nastavnika ili mentora koji nam pomažu. Nastavnik treba biti oprezan da ne pokvari tu veliku priliku za učenje pomažući prerano ili previše. Nastavnik ima ulogu mentora ili trenera, umjesto tradicionalne uloge predavača ili ocjenivača.

- Nastavnik prati kako se učenici snalaze s problemima na koje nailaze, i ne bi smio brzo popustiti na molbe da ponudi rješenja. Uloga nastavnika prije je savjetovanje i djelomično olakšavanje zadatka, ukoliko se to pokaže neophodnim. No, u određenoj mjeri, učenici bi se trebali „mučiti” – kao što će se mučiti i u stvarnom životu.
- Nastavnik posmatra učenike u radu, imajući na umu dvije različite perspektive procjenjivanja – proces učenja i postignuća u radu.²⁶ Učenici svojim radom isporučuju neposredni sirovi materijal za procjenu njihovih potreba pri učenju. Dok učenici rade, nastavnik preduzima prve korake u planiranju budućih nastavnih jedinka obrazovanja za demokratiju i ljudska prava.
- Nastavnik može ponuditi i da ga se na zahtjev „iskoristi” kao izvor informacija na način da grupi učenika pruži kratka uputstva o pitanju na koje je potrebno dati brzi odgovor. Uloge su zamijenjene – učenici odlučuju kada i o kojoj temi žele čuti informacije od svog nastavnika.

7.6 Aktivno učenje zahtijeva naknadno razmatranje

Iskustveno učenje se mora preispitati, a može zahtijevati i neposredno izvještavanje, na primjer, osjećaju li učenici veliku radost, razočaranje, ljutnju nakon igranja uloga.

Na plenarnoj sjednici koju vodi nastavnik, učenici razmjenjuju ideje i preispituju svoje aktivnosti. Šta smo naučili? Kako smo učili? Šta je bila svrha učenja? Bez naknadnog razmatranja, iskustveno učenje tek je akcija radi same akcije. U kontekstu konstruktivističkog učenja, naknadno razmatranje je vrijeme za apstraktnu i sistematsku analizu i prosuđivanje. Nastavnik može dati uputstva – koncepte, dodatne informacije – za koje je aktivnost iskustvenog učenja osigurala kontekst.

²⁶ Vidi Drugi dio, Poglavlje 5 ovog priručnika, Radni materijal 3: Perspektive i oblici procjenjivanja.